

5774

Torah from Around the World

אם אין קמה אין תורה ואם אין תורה אין קמה

Alles is voorzien, en vrijheid is gegeven. De wereld wordt geoordeeld met goedheid. En alles naar de meerderheid van goede daden. En sommigen zeggen: We weten niet hoe de daden worden geteld.

(Spreuken over de Fundamenten [Pirké Avot] 3:15, uitgave Amphora Books)

Sjabbat 11 januari 2014 / 10 sjewat 5774: Besjallach, Sjemot [Exodus] 13:17 – 17:16

Tanach: blz. 135 - 145

Haftara: Sjoftiem [Richteren] 4:4-24

Tanach: blz. 492 - 494

Commentaar: Rabbijn Walter Homolka is rector van het [Abraham Geiger College](#) voor de opleiding van rabbijnen en hoogleraar Joodse Studies aan de Universiteit van Potsdam, Duitsland

Vertaler: Paula Reisner

[Het Engelse origineel](#)

Deze Sjabbat wordt *Sjabbat Sjira* genoemd, omdat de Toralezing van deze week, Besjallach, Sjirat Hayam bevat, het lied dat de Israëlieten zongen na het oversteken van de Rode Zee. Het begint met de woorden: „Ik wil zingen voor de Eeuwige, Zijn macht en majesteit zijn groot! Paard en ruiters wierp Hij in zee.” En het sluit af met „De Eeuwige is koning voor altijd en eeuwig!”

In een wereld die snel vergeet, gaat Jodendom volledig over herinnering. Hoe vaak worden we niet aangespoord ons ‘te herinneren’ wat God voor ons heeft gedaan „met sterke hand en een uitgestrekte arm”. Herinnering is de daadwerkelijke basis voor ons vertrouwen in Gods trouw en liefde: „Zo wil Ik voor altijd heten, met die naam wil ik worden aangeroepen door alle komende generaties.” (Sjemot 3:15)

Hetzelfde geldt voor onze leraren. We worden gevraagd ons hun leerstellingen te herinneren en hen de hoogste eerbied te geven. Nog meer zelfs sinds deze leraren een poort naar hernieuwd begrip van het joodse bestaan openden, uitgedaagd als zij waren door de burgerlijke Emancipatie na de Franse revolutie, die resulteerde in de behoefte om onze Joodse traditie te behouden door hem op een nieuwe manier te interpreteren.

Eén van deze grote en richtinggevende leiders uit onze geschiedenis die het waard is herinnerd te worden is rabbijn Abraham Geiger (1810–1876); ons huidige rabbijnenseminarie in Duitsland is naar hem vernoemd. Het begin van het moderne onderwijs aan en de training van rabbijnen, en de formulering van een joodse theologie ('Wissenschaft des Judentums') zijn zeer nauw met hem verbonden. Meer dan een eeuw na het begin van deze ontwikkeling beschreef rabbijn Leo Baeck de situatie van Geigersals volgt: „Het verleden werd ontdekt en daarmee werd het fundament van de toekomst gewonnen; een nieuwe generatie die zich opnieuw bewust was van zijn Jodendom werd langzamerhand geschapen.” Wat hier werd beschreven was toen de opdracht en blijft nú onze taak.

Aan het begin van de 19^e eeuw verloor het traditionele profiel van de rabbijn - het leiden van het leerhuis en het beslissen over zaken aangaande de joodse wet - aan belang. Ruben Samuel Gumpertz (1769–1851), toen een van de bestuurders van de Berlijnse gemeenschap, maakte duidelijk aan de staatsautoriteiten dat de rabbijn – na van alle juridische autonomie te zijn ontdaan – niet meer was dan een „toezichthouder van het kasjroet” en dus niet kon worden vergeleken met christelijke geestelijken.

In tegenstelling tot deze nogal saaie beoordeling van de professionele toekomst van de rabbijn was het Geigers doelstelling „om uit het Jodendom een nieuw en verfrissend bezielde joods volk te modelleren.” En hiervoor had hij een nieuw type rabbijn nodig. In 1835 schreef Geiger dat het aan elkaar lassen van „het erfgoed enerzijds en de eisen van de tegenwoordige tijd anderzijds” tot de plichten van de rabbijn behoorde. „We hebben mannen nodig die in staat zijn te laten zien wat Jodendom in de loop der tijd is geworden; die er niet voor terugschrikken argumenten aan te dragen tegen een geloof dat vast zit in het verleden; met de redenering dat heel veel geen overgeleverde traditie is, dat heel veel niet is bepaald door correcte exegese, maar eerder is ontstaan in de tijd van zijn oorsprong, en daarom even goed met het verstrijken van de tijd opnieuw bekeken kan worden.” Abraham Geiger sprak over de rabbijn als een „priester van de ware wetenschap, die geheimen onthult over de totale samenhang van ideeën in zijn tijd.” Geiger was duidelijk: het instrument van de moderne rabbijn is het scherpe mes van de academische rede. Maar dit is niet de enige nieuwigheid in de gereedschapskist van een eigentijdse rabbijn.

Het moet opgemerkt worden dat Geiger in beginsel een pragmatisch en strategisch denker was. In 1837 schreef hij bijvoorbeeld aan zijn vriend Joseph Dernburg: “Het ontbreekt ons aan een rabbijn met een grote persoonlijke waardigheid en een indrukwekkende hoeveelheid energie, die weet hoe hij het intelligente deel van de gemeenschap mee weet te krijgen en die met even veel verve, zonder angst, de massa aanspreekt.” Geiger zocht naar de perfecte combinatie: academische uitmuntendheid en talent voor de praktische opbouw van een gemeenschap. De essentiële vraag was: hoe deze rabbijnen te maken?

Al in 1830 had Geiger opgeroepen tot de oprichting van een faculteit voor joodse theologie. Zes jaar later betoogde hij: „Het enige middel (...) waarmee joodse theologie waarachtig de status van wetenschap zou kunnen claimen - zodat wij waardige theologen zouden verwerven, die voldoende toegerust zouden zijn met de ware roeping, inzicht en kracht voor het leven –

zou zijn de oprichting van een instituut, dat specifiek en volledig bedoeld zou zijn voor joodse theologie en diens leerstellingen, [dat wil zeggen, red.] de stichting van een faculteit voor joodse theologie aan een universiteit.”

Abraham Geiger was net rabbijn van een gemeente in Berlijn geworden, toen in 1870 stappen werden gezet om de beroemde Hochschule für die Wissenschaft des Judentums op te richten. Geiger ontwikkelde een gedetailleerd lespakket en leefde nog tijdens de oprichting in 1872. Twee jaar later stierf Geiger.

Zestig jaar later, in 1933, begon voor het Jodendom in Duitsland een tijd van diepste duisternis en catastrofe. Het plan was om Joden, Jodendom en de wetenschap van het Jodendom te elimineren. En men slaagde daar bijna in. Dientengevolge werden de rabbijnse seminaries gesloten en Abraham Geigers roep om een departement voor joodse theologie aan een staatsuniversiteit werd niets dan een voetnoot in de geschiedenis. Voor lange tijd herinnerde niemand zich dat; en de Duitse erfenis overleefde in Londen, waar het Leo Baeck College en de Duitse docenten die in Londen een nieuw thuis hadden gevonden, zich erover ontfermden.

Intussen, vele tientallen jaren later, hebben we ervaren dat joods leven in Duitsland, opnieuw, een betekenisvolle toekomst heeft. Sinds de oprichting van het Abraham Geiger College in 1999, kan ik zeggen dat rabbijnse educatie opnieuw een doel dient in Duitsland. Het Abraham Geiger College aan de universiteit van Potsdam kan vandaag met zelfvertrouwen verklaren: „Wij leiden rabbijnen op voor Europa.” Omdat wij ons de grote visie van Abraham Geiger herinnerden, vervullen we eindelijk zijn droom uit 1836 en hebben we in 2013 de rabbijnse studies als departement in de Universiteit van Potsdam geïntegreerd, bekostigd door geld van de overheid. Joodse theologie is eindelijk een academische studie geworden in Duitsland, gelijkwaardig aan de vorming van pastors, imams en priesters. Zo bewijst het huidige joodse leven in Duitsland eer aan de prestaties en inzichten van vorige generaties.

Ik herhaal: in een wereld die snel vergeet, gaat het bij Jodendom om herinneren. De problemen van de plichten en de positie van de rabbijn in de gemeente blijven net zo actueel als ze in Geigers tijd waren. Ons geheugen kan weer opnieuw de lang verloren dromen en hoop van leiders zoals Abraham Geiger laten herleven. Hij toonde ons hoe de training tot rabbijn na de Verlichting het beste geformaliseerd kan worden. Zijn profiel van de moderne rabbijn is de norm geworden voor hoe wij onze spirituele leider graag zouden zien: niet een „toezichthouder van het kashroet”, maar een universitair geschoolde persoon, die het joodse denken in een intellectueel stimulerende context onder de knie krijgt, met persoonlijke waardigheid en de energie om ons als gemeente vooruit te stuwen; moedig en zonder vrees, ervaren, met intuïtie en met een gevarieerde gereedschapskist om op een ieder toe te passen. Zodat we in staat zijn om de herinnering aan de Eeuwige te behouden van generatie tot generatie.

Amen.